

Syrek E., *Zdrowie i wychowanie a jakość życia. Perspektywy i humanistyczne orientacje poznawcze*, Katowice 2008.

Wojnarowska B., *Edukacja zdrowotna. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2007.

RYSUNEK JAKO ŚRODEK W PRACY SOCJALNEJ (ang. *drawing as a medium in social work*). Rysunek jest wytworem graficznym sporządzanym za pomocą rysika, piórka, ołówka, kredek (np. pastelowych), kredy lub węgla, zwykle powstaje na papierze, tekturze lub innym trwałym, dwuwymiarowym, płaskim podłożu. Ślad pozostawiony na podłożu przez narzędzie do rysowania jest suchy, nie używa się w rysunku tzw. technik mokrych (farb i ich rozpuszczalników, techniki „mokre”, np. tempera, olej, akryl, stosuje się w malarstwie). Rysunek jest wytworem (dziełem), skutkiem (efektem) czynności (aktu) rysowania. Rysunki mogą być czarno-białe albo kolorowe. Współcześnie przez pojęcie „rysunek” rozumie się także, przynależne do tzw. cyberkultury, wytwory graficznych technik komputerowych, zachowywane w postaci cyfrowej w pamięci komputera.

Rysunek ma szerokie zastosowanie w pracy socjalnej z osobami wykluczonymi społecznie, np. podczas zajęć z dziećmi w świetlicach środowiskowych, a ponadto w kołach zainteresowań, w różnorodnych konkursach dla dzieci i młodzieży na plakat o określonej tematyce, w gazetkach szkolnych, parafialnych, świetlicowych, klubowych, środowiskowych (gazetki ściennie oraz te wydawane elektronicznie i dostępne na stronach www). Rysunek dziecka był badany w pierwszej ćwierci XX w. przez klasyków pedagogiki (m.in. G. Kerschensteinera, E. Meumanna, S. Szumana, G.-H. Luqueta). Zagadnienia mu towarzyszące doczekały się już obszernej literatury przedmiotu. Rysunek ma także zastosowanie pomocnicze w diagnozie psychologicznej (należy jednak uważać z interpretacją treści rysunków i ich formy; interpretacje często bywają zawodne), w arteterapii, terapii zajęciowej, w opiece i (re)socjalizacji. Wychowanie przez rysunek jest częścią wychowania plastycznego, przynależy do kultury plastycznej.

Tematyka rysunku jest dowolna, zależy od inwencji rysownika lub jest wynikiem sugestii instruktora plastyki (opiekuna, wychowawcy, pedagoga, nauczyciela). W zakresie formy i sposobu rysowania z reguły zauważa się tzw. wolny rysunek (swobodną ekspresję) dziecka. Rysunek może być wykorzystywany w pracy z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. W pracy z młodzieżą i dorosłymi można stosować dydaktykę plastyki i uczyć świadomie rysujących, jak należy konstruować kompozycję rysunkową (perspektywa, proporcje, plany, światło, cieniowanie, wydobywanie efektu bryły *etc.*); urządzić przy tym można lokalne konkursy rysunkowe. Do całkiem odrębnej dziedziny należy tzw. rysunek techniczny, stosowany np. w projektowaniu architektonicznym.

Rysowanie może być amatorskie (tu stosuje się metodę wolnej ekspresji twórczej) lub profesjonalne (techniki rysunkowe nauczane są w liceach plastycznych i na wyższych uczelniach plastycznych). W przypadku pracy socjalnej rysunki są z założenia amatorskie, choć w pracy dydaktycznej można wykorzystać elementy „profesjonalne”, np. komputer. Można korzystać ze środków tradycyjnych (ołówki, kredka, papier, tektura) lub cyfrowych (grafika komputerowa, specjalne programy komputerowe, np. Paint, Corel Draw). Interesujące zwłaszcza są efekty zastosowania komputerów do czynności rysowania (używa się do tego tzw. elektronicznych pisaków i tzw. tabletów jako podłoża do rysowania, dawniej używano do rysowania tzw. myszki lub kota).

Możliwe są klasyfikacje rysunku dokonywane według stosowanych technik artystycznych (np. ołówki, kreda, kredki, węgiel *etc.*, na papierze, tekturze *etc.*), według tematyki (np. portret, pejzaż, martwa natura, scena rodzajowa, scena batalistyczna, scena rustykalna, scena mitologiczna, nokturny, abstrakcja geometryczna, scena religijna *etc.*), według środków technicznych (rysunki „analogowe” – tworzone technikami tradycyjnymi, rysunki „cyfrowe” – tworzone technikami komputerowymi, elektronicznymi). Rysunki tradycyjne można digitalizować za pomocą skanera (przekształcać do postaci zdigitalizowanej, cyfrowej, elektronicznej), wtedy pojawiają się skany, rysunki zdigitalizowane (pliki obrazowe). Rysunki dzielą się na amatorskie i profesjonalne, ponadto rysunki profesjonalne dzielimy na artystyczne i techniczne. Poza tym wyróżniamy np. rysunki diagnostyczne (w psychologii). Wychowanie plastyczne (przez rysunek), włączone w obszar pedagogiki kultury, aplikowane do pracy socjalnej i terapii (zarówno psychoterapii czy arteterapii, jak i terapii zajęciowej), wzmacnia skuteczność ich metod pod warunkiem umiejętnego stosowania. Piękny i dobry obraz (utrwalony jako rysunek) może dowodzić istnienia człowieka pięknego-i-dobrego (grec. *kalos-kagathos*). Sztuka (a więc także rysunek) jest rzeczą rozumu; jak głosi łacińska sentencja: *ars est recta ratio facibilium* („sztuka jest zasadą poprawnego wytwarzania zamierzonych dzieł”).

Opracowanie: Marek Mariusz Tytko

Bibliografia:

- Ambrus V., *Jak rysować postać ludzką*, Warszawa 1995.
Bagnall B., *Jak rysować i malować*, Warszawa 1994.
Craig D., *Jak rysować i malować zwierzęta, Praktyczne rady dla wszystkich młodych malarzy*, Warszawa 1995.
Gair A., *Jak rysować i malować ludzi. Praktyczne rady dla wszystkich młodych malarzy*, Warszawa 1994.
Karolak W., *Rysunek w arteterapii*, Łódź 2007.

- Kluszczyński R.W., *Społeczeństwo informacyjne. Cyberkultura. Sztuka multimedialności*, Kraków 2002.
- Knapp H., *Komunikacja w terapii*, Warszawa 2009.
- Kozaczuk L., *Terapia zajęciowa w domach pomocy społecznej. Przewodnik metodyczny*, Katowice 1999.
- Kwiatkowska G.E., *Arteterapia*, Lublin 1991.
- Maddocks P., *Jak rysować. Poradnik dla początkujących*, Gdańsk 1993.
- Oster G.D., Gould P., *Rysunek w psychoterapii*, Gdańsk 1999.
- Pratt L., Stowell L., *Jak rysować zwierzęta*, Ożarów Mazowiecki 2008.
- Sidaway I., Gair A., Horton J., Monahan P., Wiseman A., *Jak rysować. Poradnik dla początkujących, który wyjaśnia krok po kroku, jak rysować martwą naturę, krajobraz czy postać ludzką*, Poznań 2009.
- Sienkiewicz-Wilowska J.A., *Dziecko rysuje, maluje, rzeźbi. jak wspierać rozwój dzieci i młodzieży*, Gdańsk 2011.
- Szulc W., *Sztuka w służbie medycyny. Od antyku do postmodernizmu*, Poznań 2001.

SOCJALNE ORGANIZACJE POZARZĄDOWE (ang. *non-governmental social organizations*). Organizacje pozarządowe stanowią egzemplifikację jednego z kluczowych praw człowieka – wolności zrzeszania się. Znajduje to odbicie w tekście Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w którego art. 11 państwa strony potwierdzają, że: „Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz swobodnego stowarzyszania się włączanie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swych interesów”. Także nauka społeczna Kościoła nadaje szczególny wymiar wolnej i nieskrępowanej aktywności człowieka, który dla realizacji swych zamierzeń może łączyć swe wysiłki w sposób nieograniczony z innymi. W encyklice papieża Piusa XI *Quadragesimo Anno* już w 1931 roku wskazano, że: „Człowiek jako byt samodzielny powołuje do życia organizację społeczną w zakresie i w formie, w jakiej jest ona niezbędna, jako pomoc osobom ludzkim. Wszystkie organizacje i społeczności powinny służyć i pomagać w realizacji celów i interesów jednostki, respektując jej autonomię i umożliwiając samorealizację. Autonomia i samorealizacja jednostki mają naturalne, zmienne w czasie i uzależnione od okoliczności ograniczenia. Jednostka, która nie może sama zrealizować swoich celów, łączy swoje wysiłki z innymi jednostkami. W ten sposób urzeczywistnienie interesu ogółu staje się integralną częścią jej jednostkowego «dobro-bytu»”. To członkowie organizacji samodzielnie określają powody, dla których chcą wspólnie działać, precyzują cele tego działania, sami decydują o formach, w jakich ono będzie przebiegać.

Działalność sektora pozarządowego realizowana jest w dwóch formach organizacyjnych: stowarzyszeniach i fundacjach. Znaczna część organizacji pozarządowych ukierunkowana jest na rozwiązywanie problemów i kwestii społecznych, a szczególnie na obszar wsparcia różnych kategorii osób i grup.